

Sannings- och vänskapskommissionens rapport

När sannings- och vänskapskommissionen (Commission of Truth and Friendship, CTF) bildades i augusti 2005 av regeringarna i Östtimor och Indonesien för att få fram sanningen om våldet före och efter 1999 års folkomröstning rådde skepsis om vad kommissionen skulle kunna göra. Kommissionen har fem medlemmar från vardera länderna.

Kommissionen kan ej väcka åtal utan betonar institutionellt ansvar. Den "ska befrämja vänskap och samarbete mellan regeringarna och folken inom och mellan länderna för att läka sårerna från det förgångna." Eftersom syftet med att upprätta CTF alltså var att befrämja vänskap, erhöll kommissionen inte internationellt godkännande och FN vägrade både att stödja den och låta sin personal vittna. Inga av de ansvariga för människorättsbrott skulle namnges utan döljas under fiktionen "institutionellt ansvar". Mandatet för "den framåtblickande undersökningen" omfattade endast 1999.

Rapport framläggs 15/7

Kommissionen lade den 15 juli fram sin rapport som fastslår att omfattande övergrepp mot de mänskliga rättigheterna såsom mord, våldtäkt och tortyr begicks mot civilbefolkningen under 1999 och att "institutionellt ansvar för dessa kränkningar föreligger". Den pro-indonesiska milisen, Indonesiens armé, regering och polis måste bära ansvaret för övergreppen mot civila som var för självständighet. De flesta övergrepp utfördes av milisen som aktivt understöddes av den indonesiska armén, vars personal ibland både var närvarande i samband med människorättsbrott och själva begick dem. Armélokaler användes för att internera och misshandla civila. Även de som var för självständighet begick övergrepp genom att internera civila som var för fortsatt indonesiskt styre.

När det framkom att kommissionen bara framhävde "institutionellt ansvar" och att inga åtal skulle väckas, framhöll general Wiranto, som var överbefälhavare 1999, att "oron i fallet Östtimor nu hade lösts". Han ignorerade flera tidigare undersökningar och skröt: "Alla generaler som ansågs ha varit inblandade i människorättskränkningar i Östtimor befanns vara oskyldiga av en särskild militärdomstol."

Sydney Morning Herald skrev den 16/7 att rapporten godtogs av Indonesiens president Susilo Bambang Yudhoyono som uttryckte sin "djupaste beklagan över övergreppen". Östtimors president José Ramos Horta och premiärminister Xanana Gusmão var med vid detta tillfälle. De tre enades om att rapporten skulle användas för att gå framåt men refererade också i en gemensam deklaration till händelserna 1999 som "ett beklagligt kapitel i vårt gemensamma förgångna".

Övergrepp mot FN-personal

Även om de flesta av människorättsbrotten drabbade lokalbefolkningen, begicks övergrepp även mot FN-personal, representanter för andra internationella organisationer och utländska journalister. Världssamfundet borde utkräva att rättvisa skipas i dessa fall. CTF-rapporten säger dock inget om andra regeringars ansvar för våldsvågen under 1999, vilket brittiska TAPOL framhåller som en brist.

I maj 1999 gick omvärlden med på kravet att Indonesien skulle ansvara för säkerheten inför folkomröstningen. USA med flera länder befarade att krav på att sända internationell personal skulle kunna leda till att Indonesien inte höll folkomröstningen. Någon vilja att sända personal fanns ej. Viktiga länder - i synnerhet USA och Australien - menade att civil FN-närvaro och tysta påtryckningar på Indonesiens regering och militär skulle vara tillräckligt för att garantera säkerheten i Östtimor.

USA:s roll passiv

USA:s regering reagerade inte mot våldet och den indonesiska militärens stöd till milisen. I stället för att kräva en avväpning accepterade USA den indonesiska regeringens falska budskap att milisen utgjorde en legitim fraktion av timoreserna. USA:s ambassadör mötte milismän i Östtimor och övertalade utrikesministern att träffa milisrepresentanter i Jakarta. Detta gjorde dem till viss del respektabla samtidigt som deras övergrepp mot civilbefolkningen ignorerades. De kritiska röster som fanns överskuggades av dem som ville före en mjukare linje mot Jakarta. Även efter att oroligheterna hade brutit ut efter folkomröstningen, försökte USA:s ambassad i Jakarta att tona ner omfattningen.

Nu gäller det att ta med sig rapportens budskap för att ställa de skyldiga för övergreppen under 1999 inför rätta. Världssamfundet måste kräva att regeringarna i Indonesien och Östtimor skyndsamt offentliggör rapporten och stödja ansträngningarna att ställa enskilda personer ansvariga för övergrepp inför rätta. Inga sådana personer ska kunna inneha offentliga ämbeten eller fortsätta vara aktiva.

Kritik från flera håll

Förutom TAPOL uttalade sig flera andra människorättsorganisationer kritiskt om CTF-rapporten. Justice and Security Management Program (JSMP) framhåller att rapporten lyfter fram att Indonesien dirigerade milisgrupperna, något som strider mot den officiella indonesiska ståndpunkten att våldet endast var en följd av en intern konflikt. Rapporten betonar sina

egna begränsningar, däribland de bristfälliga vittnesmålen. Personer som JSMP intervjuat är alla kritiska. Uppfattningen är att kommissionen skyddar de ansvariga för övergreppen medan offren får fortsätta lida: ingen rättvisa skipas. Vidare framhålls att behovet av goda relationer mellan Östtimor och Indonesien inte får överskugga kraven på att ställa ansvariga inför rätta.

John Miller, talesman för East Timor and Indonesia Action Network (ETAN) i USA säger: "Straffriheten fortsätter för de indoneser som har begått otaliga brott mot mänskligheten i Östtimor. CTF-rapporten innebär inga framsteg för att skipa rättvisa för de tusentals offren och deras familjer." Han uttrycker uppskattning över att institutionellt ansvar för den indonesiska regeringen och militären lyfts fram. För att ställa de individer som begick övergreppen inför rätta skulle emellertid upprättandet av en internationell domstol vara det bästa att göra. FN:s säkerhetsråd borde upprätta en sådan.

Elva nationella och internationella NGO:s, däribland ETAN och TAPOL, menar i ett gemensamt uttalande att kommissionen inte utnyttjade sin möjlighet att utfärda amnesti för enskilda individer. Därför måste dessa ställas inför rätta: individuellt ansvar är en grundläggande princip inom internationell kriminallagstiftning. De ansvariga för brotten mot mänskligheten måste identifieras och åtalas för att skipa rättvisa för offren. Om Indonesien vill bli betraktat som en rättsstat, finns det inget annat alternativ än att häva immuniteten genom att utkräva både individuellt och institutionellt ansvar.

Timor-Leste National Alliance for International Tribunal (ANTI) framhåller i ett uttalande riktat till bland annat landets president och premiärminister att CTF-rapporten inte innehåller någonting nytt och inte kommer leda till att rättvisa skipas.

Amnesty International, svenska sektionen, menar att ländernas regeringar "...har missat en historisk möjlighet att skipa rättvisa för de mer än 1000 personer som dödades i samband med Östtimors självständighetsomröstning 1999". Man framhäver att Indonesiens regering vägrar "...att be om ursäkt, försäkra att de skyldiga ställs inför rätta, utreda och reformera institutionerna inblandade i våldsutövandet

samt ge de drabbade skadestånd". De ansvariga ska inte ha straffrihet.

Katolska kyrkan i Östtimor betonar att CTF-rapporten ignorerar rättvisa. Enligt den utvärdering som gjorts av en grupp inom kyrkan bekräftar rapporten bara vad internationella organ redan har antagit. En uppfattning är att rapporten ignorerar de drabbades och deras familjers värdighet. Utan rättvisa är ingen försoning möjlig. Kyrkan är för att en internationell domstol upprättas.

USA:s utrikesminister Condoleezza Rice uttalade sin uppskattning över CTF-rapporten och erbjöd sig att hjälpa till för att genomföra rapportens rekommendationer. FN-chefen Ban Ki-moon uppmanade genom sin talesman den 15 juli Indonesien och Östtimor att vidtaga konkreta åtgärder för att ställa de ansvariga för övergreppen inför rätta och att upphöra med straffriheten.

Gabriel Jonsson

Källor: Amnesty International, svenska sektionen, "Indonesien/Östtimor; En historisk möjlighet har gått förlorad," 16/7; ANTI, "An Open letter in response to the CTF report," 15/7; ETAN, "International Tribunal Needed in Wake of Commission and Truth and Friendship Report," 14/7; Mark Forbes, "Indonesia admits guilt over Timor," *Sydney Morning Herald*, 16/7; "Joint NGO Statement of the Handover of the Report of the Commission of Truth and Friendship," 15/7; JSMP, "Justice Update Justice Not Served by Truth and Friendship Commission," July; Kornelius Purba och Tony Holland, "U.S. praises RI-Timor Leste Solution," *The Jakarta Post*, 24/7; TAPOL "CTF Report on Timor-Leste in 1999: Indonesian Military Held Responsible for Massive Violations," 29/7; UCAN, "Timor Leste Truth Commission Report ignores Justice, Church Says," 29/7; Watch Indonesia, "Indonesia Regrets Human Rights Violations in East Timor," 15/7

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.